

NOTIFIKATIONER

från Skånska Akademiens Vänförening

Nr 11, December 2022

Som vanligt får väl vi skåningar snällt njuta julstämning i lagom doser. Strax efter att sommaren flög sin kos, fick vi uppleva snö, vindstilla och sol från blå himmel. Så vackert att man själv smälte fortare än snön.

Men bara en vecka senare stundade advent och julmarknader, ackompanjerade av regn och rusk! Så är nu en gång livet i Skåne. Vi får ta det onda med det goda. Och nog klarar den jättelika, frejdigt pyntade granen på Stortorget i Lund, att tillsammans med minst lika frejdiga Alte Kamereren, alldeles på egen hand skapa prima julstämning!

Hösten har i alla händelser varit full av rika upplevelser som Skånska Akademien med Vänner glatt försett oss med. Om detta och andra spännande tilldragelser, såväl med Akademien och dess Vänner, som på himlavalvet, handlar detta nummer. Kanske ses vi i vimlet den 28:e december!

God helg och trevlig läsning!
hälsar redaktören

Foto: Ingela Jacobsson

Vi närmar oss årets slut och hos många är väl detta årets absoluta höjdpunkt med ljuvliga återupptäckter av kittlande juldofter och dito smaker, liksom för härliga traditioner och efterlängttade familjesammanskomster.

Ett årsskifte i sikte ger också impulser till att påminnas om spännande och intressanta händelser som skett, såväl under året som under perioden strax innan. Om vi gör detta med utgångspunkt från Skånska Akademien och Vänföreningen, vill vi ge några spridda tankar och reflektioner om några av alla de personligheter vi mött under denna period:

Marianne Mörck

Vi var flera som var med när Marianne tog emot priset som Årets Medelpunkt 2021. En Marianne i högform, gav oss i publiken en härlig kombination av skratt, klokskap och sunt förnuft.

Och när det sedan var dags för

Nadin Al Khaladi

att uppträda för Marianne uppstod en känslostorm som vi alla drogs med i. Det visade sig att Marianne och Nadin har en nära och personlig koppling till varandra, då Nadin tillbringat mycket av sin uppväxt hos Marianne. Så förutom professionellt musicerande, fick vi också "massor av känslor" på scenen, när de båda träffades.

Heidi Avellan

När Heidi äntrade scenen i Piratensalen trodde vi väl alla att hennes fokus skulle vara på den aktuella "politiska utmaningen" – men istället berättade hon personligt och öppet om sin tid före Skåne och Sydsvenskan. Synnerligen in-

Att få lyssna är guld...

tressant och tankeväckande. Och med mycket skånekärlek!

Hans Ramel

På Akademiens och Vänföreningens årsfest var en av talarna Hans Ramel. Utifrån hans kunskap och insyn – som ordförande i LRF Skåne – fick vi alla en djupare kunskap om lantbrukets betydelse – som matproducent, som arbetsgivare och för de olika trender som pågår i branschen. Jag tror att alla kände sig betydligt mer jordbrukskloka efter att ha lyssnat på Hans.

Peder Lamm

Akademiens egen Peder underhöll på årsfestens middag på temat Skånska Gods och Herresäten. Med kunskap, brillians och humor fick vi såväl historia som kunskap. Därtill glada skratt att smälta till maten och vinet.

Tomas Axné

Tomas – med ett lundahandbolls-förflutet, både i H43 och i Lugi, därefter som proffs i Tyskland – är nu förbundskapten för Sveriges landslag i damhandboll. Thomas tog med oss på en spännande resa som inkluderade ledarskap och motivation och inte minst sann passion för handboll.

Elisabeth Millqvist

Innan det ens förflutit 100 dagar på nytt arbete, träffade Vänföreningen Elisabeth, som är ny intendent på Moderna Museet. Att

Stefan Wikström från Ensemble Mare Balticum tar ton under höstens After Work.

så tidigt få höra om hennes vision för Moderna och synen på Modernas plats i kulturen i Malmö och Skåne, var både intressant och befriande.

Uppåkra Arkeologiska Center

Historiskt intresserade vänföreningsmedlemmar träffades på en kylslagen åker i Uppåkra, för att ta del av den fantastiska fyndplats som jorden här rymmer. Ett helt samhälle – mycket större än bosättningen i Birka – fanns här i skånska Uppåkra. Och med guidad ledning fick vi ta del av en del av detta historiska samhälle.

Och inte nog med det, när vi kom in i värmen hade Cajsa S Lund, musikarkeolog (en av få i världen med denna titel och kunskap – därtill är ju Cajsa Akademiemedlem) dukat upp en bukett av historiska instrument som hon visade, både hur de använts och hur de lät. Högst fascinerande!

Ulf Körner

Då Ulf, även han Akademiemedlem, i högsta grad varit mitt i centrum som en viktig part i den mobilhistoria som exploderade under 1980- och 90-talen, var det oerhört intressant att höra hans inside-historia hur den moderna mobiltelefonin skapades – varför, hur och av vem.

Cajsa S. Lund

Cajsas framträdande i Uppåkra (se ovan) gav mersmak. Hon fortsatte sin musikarkeologiska odysse under vinterns första AW. På scen i Piratensalen fanns förutom Cajsa även rekonstruktioner av lurar från bronsåldern (ägda av Stiftelsen Sten K Johnson), därtill två professionella blåsare, Stefan Wikström och Fredrik Persson från Ensemble Mare Balticum. Båda specialiserade på tidiga brassinstrument. Med lurarna i fokus och med Cajsas intressanta fakta,

Elisabeth Millqvist gav oss en fin och livfull introduktion till konsten i allmänhet och Moderna Museet i Malmö i synnerhet.

tog blåsarna med oss på en historisk och sällsam resa, få förunnat att få uppleva live.

Linus Eriksson, VD för Öresundsbron, berättade initierat om möjligheter och utmaningar.

Linus Eriksson

Linus har gått från tåg till bro – från VD-skapet för Skånetrafiken till VD-skapet för Öresundsbron. Med denna kunskap och erfarenhet i ryggen hade han mycket sakkunskap att förmedla om de möjligheter som uppstår när Fehmarn Bält får en bro 2029. Liksom om de utmaningar som skånskt järnvägsnät utsätts för om man inte påbörjar de nya dubbelspår norr om Lund. Om vi bara fokuserar på möjligheterna som skapas börjar fantasin skena...

Nu var detta bara några

av de personer du haft möjlighet att träffa, lyssna på, och få kunskap av under våra olika evenemang. Vi har mött fler personligheter, men tanken var inte att göra en komplett förteckning, utan att ge exempel på några av dem som gästade oss.

Och under 2023 kommer vi tillbaka med nya träffar, nya namn och nya aktiviteter!

Självklart hoppas vi att även du vill vara med. Och dina grannar. Dina vänner. Dina släktingar. Alla är välkomna! Vi vill bli fler så vi kan göra mer. Det enda vi önskar av dig är en årlig medlemsavgift på 150 kr (som inbetalas på bankgiro 842-7817).

Välkomna till Vänföreningen 2023!

Och en önskan om en **God Jul** och ett **Gott Nytt År!**

Göran Alvek

Ordförande i Skånska Akademiens Vänförening

Tillika skyldig till bilderna i detta reportage

Stjärnhimlen sedd i sydlig riktning ungefär klockan 21 den 28:e december. Bild från "Stellarium".

SE UPP I VINTER!

Dags för enkla - och några avancerade - observationer

Vintermörkret är över oss. En del kanske föredrar att kura skymning, eller skulle till och med önska att få gå i ide. Men det finns även ljus i mörkret, i ordets bokstavliga betydelse. Bortom våra vackra ljusdekorationer ger mörkret nämligen även tillfällen att se gnistrande stjärnklara himlar. Under vintern kan man beundra stjärnorna utan att det behöver bli alltför sent på kvällen. Fast det gäller ju att ha lite tur med vädergudarna. Då kan en kall vinternatt, gärna med några minusgrader, visa upp en riktigt imponerande stjärnhimmel.

Alltså, lämpligt påpälsad, finns det under denna vinter extra goda skäl att ta sig ut och studera stjärnorna! Låt mig förklara varför och ge några tips på vägen. Bilden ovan visar stjärnhimlen så som den ser ut om du tittar söderut en stjärnklar kväll, allra helst ungefär kl 21 den 28:e december. I princip samma himmel syns dock under hela vintern, om än lite förskjutet i tid.

Som vanligt varje vinter domineras himlen i söder av den välkända stjärnbilden Orion. Dess tre mel-

lersta stjärnor på linje är Orions bälte och går även under namnet "Tre vise män". Strax därunder kan man med blotta ögat se en liten suddig fläck (röd pil), Orionnebulosan, som i verkligheten är ett jättestort gasmoln och en födelseplats för nya stjärnor. Sydost om Orion är himlens ljusaste stjärna, Sirius på väg upp.

Just nu är det dock två andra, ännu mer ljusstarka objekt som i första hand upptar vår uppmärksamhet. Det är planeterna Mars och Jupiter,

som båda två är klart ljusstarkare än någon stjärna. För tillfället ligger de närmare jorden än vanligt (speciellt Mars) och de är därför ovanligt lätta att identifiera.

Mars, som har en tydligt rödaktig färg, hittar man högt på himlen. Strax till höger (röd pil) om Mars hittar man för övrigt en liten stjärnhop, kallad Plejaderna, eller "Sjustjärnorna". Jupiter, solsystemets största planet, syns samtidigt på himlen och ligger närmare horisonten i sydvästlig riktning.

*Nebulosan
"Skapelsens
pelare".
Foto: Webb-
teleskopet
NASA/ESA.*

Under perioden 25 december till 6 januari går månen som vanligt från att vara nymåne till att bli fullmåne. Extra intressant är månen den 29 december, då den är halv och ligger nära Jupiter. Några dagar senare, 3 januari, har den förflyttat sig till att ligga riktigt nära Mars, en ganska spektakulär syn.

Så det finns mycket intressant att upptäcka på vinterns stjärnhimmel. Som vanligt rekommenderar jag att även använda en enkel kikare. Orionnebulosan och Plejaderna syns bättre, och man kan få syn på Jupiters fyra största månar som små tätt liggande prickar.

Nu över till de mest avancerade observationerna

I skrivande stund följer jag via nätet ett vetenskapssymposium där

"Skapelsens pelare" är en unikt vacker nebulosa, en jättelik blandning av stoft och gas

Liksom Orionnebulosan är den en aktiv födelseplats för nya stjärnor och planeter

de första resultaten från James Webb-teleskopet presenteras. Webb är ett rymdteleskop som

lyckligen placerades i sin bana för cirka ett år sedan. Ett extremt avancerat och komplicerat instrument som under det gångna året genomgått ett stort antal tester och på ett imponerande sätt visat sig fungera alldeles utmärkt.

Nu börjar de första bilderna och resultaten att komma. Och de är häpnadsväckande. Fast egentligen typiska för nya, stora teleskop som används för första gången. Man ser allt det tidigare kända mycket bättre. Fast ännu mer spännande är de nya upptäckterna, som man ofta inte ens kan föreställa sig i förväg. Tänk bara på Galileo som med sin lilla tubkikare förändrade vår världsbild i grunden!

Webb är nu mänsklighetens främsta öga mot rymden, ännu

bättre än det berömda Hubbleteleskopet. Målsättningen för Webb är mycket hög. Man vill å ena sidan kunna observera och förstå vad som hände strax efter att universum bildades i en Big Bang för 13,8 miljarder år sedan. Å andra sidan vill man på närmare håll i detalj studera de tusentals planeter, exoplaneter, som man nu vet finns vid andra stjärnor. Kan det finnas spår efter primitivt liv där?

Svaret ligger en bit in i framtiden, men låt mig under tiden visa och berätta om två av de många spektakulära bilder som Webb redan producerat.

Förra sidan visar vad som brukar benämnas "Skapelsens pelare". Det är en unikt vacker nebulosa, en jättelik blandning av stoft och gas. Liksom Orionnebulosan är detta en

aktiv födelseplats för nya stjärnor och planeter. Några av de ljusaste stjärnorna på bilden är mycket unga, kanske bara några tusen år gamla. Nebulosan ligger ganska nära, "bara" ca 7000 ljusår bort.

Nu till andra änden av universum. Bilden nedan verkar kanske mindre spektakulär, man ser ju bara en massa prickar. Men ingen av prickarna är stjärnor. Alla är galaxer. Varje galax innehåller minst 100 miljarder stjärnor och de ligger så långt bort ifrån oss, både i tid och rum, att de här förefaller se ut som prickar.

Men Webb har redan kunnat analysera ljuset från några av dem. Den mest avlägsna skickade ut sitt ljus mot oss för 13,4 miljarder år sedan. Alltså strax efter Big Bang! Det är innan vår egen galax, Vinter-

gatan bildades och långt innan solen och jorden ens var påtänkta. Avståndet dit är just nu mer än 13,4 miljarder ljusår, universum har ju hunnit expandera sedan ljuset skickades ut...

Så stjärnvärlden är en ständig källa till fascination och spekulation. Det gäller både när man med obehäpnat öga ser en mörk vinterhimmel eller när man som ärrad astronom följer med i utforskandet av universums skapelse och första tid.

Peter Linde

är medlem av Skånska Akademien och ordförande i Svenska Astronomiska Sällskapet.

Advanced Deep Extragalactic Survey. Det är inte stjärnor vi ser, utan galaxer. Foto: Webbteleskopet, NASA/ESA.

Director har ordet: **Boka 18:e mars!**

Kära vänner

I förra Notifikationer kommenterade jag det härligt stora kulturutbud vi har under sommar-månaderna i Skåne. Men detta gäller ju faktiskt inte bara för sommaren. Just nu är det ett överdåd av julkonserter och luciatåg och de är spridda över hela landskapet.

Jag har själv haft förmånen att få uppleva storslagna konserter med kör och symfoniorkester, luciatåg med elever från musikklasser och helt ljuvliga framträdanden med de allra minsta, som kanske för första gången möter en hänförd publik och får applåder. Visst är det underbart att dessa traditioner fortfa-

rande är lika uppskattade och viktiga för oss alla. Här kan vi tala om ett verkligt och rikt kulturarv.

Vänföreningens ordförande, Göran Alvek, har på ett utomordentligt sätt kommenterat händelser som arrangerats av Akademien och Vänföreningen. Det finns därför ingen anledning till ytterligare kommentarer om detta från min sida. Men jag måste erkänna att jag känner mig stolt över alla de fina föreläsningar, fester och besök på olika spännande platser som vi arrangerat. Och mer kommer det att bli:

Kommande Årsfest äger rum på Grand i Lund, lördag 18 mars.

Inte en vecka tidigare, som jag aviserade i föregående Notifikationer. Så kära vänner, anteckna denna dag i era kalendrar! Årsfesten kommer att ha *kultur med skånska förtecken* som tema.

Själv tänker jag bidra med att ge er min bild av vårt rika kulturliv, och två av våra ledamöter har skapat ett verk för poesi och musik. Här blir det tal om uruppförande! Fler talare, eller om man så vill estradörer och artister, kommer att medverka. Tillsammans med mat och dryck lovar vi en tänkvärd och roande kväll i Grands stora sal.

Vårens After Work äger rum måndag 17 april.

Vi är i skrivande stund inte helt klara med programmet, så det ber jag att få återkomma till längre fram. Det var för övrigt mycket inspirerande att så många kom till de två fina föreläsningarna med Linus Eriksson och Cajsa S Lund.

Bengt Knutsson, ledamot i Skånska Akademien, har nyligen gett ut boken "Arnfebern" i vilken han granskar Guillous bok om tempelriddaren Arn. Bengt Knutsson, docent i semitiska språk med arabiska och hebreiska som huvudämnen, är positiv till Guillous berättelse om Arn, och konstaterar att den har lyft intresset, bland annat för medeltiden. Bengt har tidigare bl a gett ut Arabiska Visdomsord. En bok som engagerat Skånska Akademien. Vill man veta mer om Arnfeber ska man besöka Carlsson bokförlags hemsida/:

www.carlssonbokforlag.se

Så önskar jag er alla God Jul och Gott Nytt 2023 och varmt välkomna till våra gemensamma träffar och arrangemang under våren.

Martin Martinsson

Director, Skånska Akademien

Bli medlem!

Notifikationer är ett medlemsblad för föreningen Skånska Akademiens Vänner. Det kommer ut med fyra till fem digitala nummer per år. Redaktör för medlemsbladet är Ingela Jacobsson och mejladress till föreningen, såväl som till redaktören, är info@vanforeningen.com

Medlem i vänföreningen blir du genom att betala medlemsavgift, 150 kronor för år 2023. Beloppet sätts in på Vänföreningens Bg 842-7817.

Glöm inte att uppge namn, mejladress och gärna även postadress

Genom att gå med i Vänföreningen stödjer du på ett aktivt sätt Skånska Akademiens verksamhet.

Vill du veta mer, gå in på vår hemsida: vanforeningen.com